

Jakobsz István

AZ ATLANTI GAZDASÁGI KONFLIKTUSOK VERSAILLES ELŐTT ÉS UTÁN

A világon egyre inkább tudatosodik, hogy minden ország egyaránt részese a gazdasági megpróbáltatásoknak. Az utóbbi években annyira megromlott a világgazdasági helyzet, hogy ennek következményeit nemcsak a szegény, de a gazdag államok is megérik. Az iparilag fejlett országok 1975-ben úgy döntöttek, hogy úgynevezett gazdasági csúcstalálkozókat tartanak, évente változtatva az összejövetel színhelyét. Az ipari államok ilyen fajta döntését az tette szükségessé, hogy az egymás közötti nézetkülönbségek megszüntetése érdekében fölöttébb szükségesnek mutatkozott a közös problémák megvitatása és az egységes programok kidolgozása. 1975 óta azonban tovább halmozódtak a gazdasági problémák. s ugyanakkor a nyugati tömb tagállamai között kirobbant nézeteltérések is, amelyek oda vezettek, hogy szinte frontálisan szembekerültek egymással a tagországok, mindenekelött az Egyesült Államok és a nyugat-európai partnerek. Emlékezzünk rá: a Szovjetunió iránti gazdasági embargó, az Amerikába irányuló acélkivitel, a magas kamatlábak — mindez pedig vegyítve a fejlődő országok rohamos eladósodásával — indokolta a vitás kérdések rendszeres megtárgyalását. Ennek szellemében tartották meg 1982. június 5-én Versailles-ban a legerősebb gazdasági országok legutóbbi csúcstalálkozóját.

MAGAS SZINTŰ KOOPERÁCIÓ

A nyugati országok értékelése szerint az ilyen fajta értekezletek elsődleges célja kidolgozni azokat a programokat, amelyek szavatolni tudják az ütemes gazdasági növekedést és a világgazdaság viszonylagos stabilitását. Elkerülhetetlenek azonban azok a körülmények előkészítő tárgyalások is, amelyek az egyetemesebb érdekekből indulnak ki, illetve figyelembe veszik egy-egy ország sajátos érdekeit is. Az utóbbi évtizedben számtalanszor megmutatkozott, hogy a tömbökön belüli egységes megállapodások nem elegendőek, mert a tagállamok belső gazdasági, és ter-

mészteresen politikai fejlődése megköveteli az egyéni érdekek megszívlelését, a sajátos törekvések egybehangolását is. A versailles-ihoz fogható csúcserkezetek sikerét nemcsak aszerint kell mérni, hogy a közösen elfogadott döntések mennyiben tartalmazzák a valódi egyéni törekvéseket, hanem aszerint is, hogy az előző csúcstalálkozókhoz hozott okmányok mennyiben valósultak meg, illetve mi akadályozta a döntések életbe lépését. A gazdasági problémák, a konfrontálódás, amely elkerülhetetlen az egyéni elképzelések összetűzése miatt, semmiképpen sem szolgálja a fejlett országok érdekeit, még kevésbé pedig a gazdaságilag előrehaladottabb és a fejlődők közötti különbségek megszüntetését, ami viszont elkerülhetetlen, ha távlatban vizsgáljuk mindannyiunk sorsának alakulását.

Elhangzottak olyan értékelések is, hogy a nyugati gazdasági és politikai tömb keretében valójában újabb tömb alakult ki, mindenekelőtt a nyugat-európai országok összefogása révén. Ez az állítás valószínűleg elfogadható, ha figyelembe vesszük, miként alakultak a dolgok az utóbbi években például az Amerikai Egyesült Államok és a nyugat-európai országok között.

Ez szerepelt egyébként annak a csúcstalálkozónak a napirendjén is, amelyet Versailles-ban tartottak 1982 júniusában. Ronald Reagan amerikai elnök másodízben vett részt egy ilyen magas szintű találkozáson. Előzőleg ellátogatott több európai fővárosba, néhány nappal később pedig Bonnban összeült a NATO tagállamok vezetősége. Franciaországban megvitatták a világgazdasági problémák halmozódását, a gazdasági megtorpanást, a protekcionizmus káros voltát, a fejlődő országok rohamos eladósodásának következményeit, a kelet-európai államok gazdasági helyzetét, valamint az új világgazdasági rend megteremtésének követelményeit. Külön helyen szerepelt az energiaválság, jóllehet ez időben az olaj világpiaci ára már fokozatosan csökkent.

A nyugat-európai országok mehezményezték az erőszakos amerikai gazdasági törekvéseket, mindenekelőtt azt, hogy Reagan elnök kezdeményezésére rohamosan emelkedtek a kamatok, ami a nemzetközi pénzügyi piacon is súlyos megrázkódtatásokat okozott. Károsnak minősítették továbbá a kelet-európai országok iránti gazdasági megtorlásokat, valamint azt, hogy az Egyesült Államok a Közös Piac tagállamai és Japán iránt is megtorlásokat alkalmaz, védve saját piacát.

Az amerikaiak azonban nem sok gondot fordítottak az európaiak aggályaira és az se érdekelté őket, hogy Reagan elnök gazdaságvédő intézkedései milyen káros következményekkel járnak partnereire nézve is. Az Egyesült Államok elsődleges célja az volt, hogy rákényszerítse nyugati szövetségeseit a Kelet és a Nyugat közötti gazdasági viszonyok amerikai elképzeléseinek támogatására, illetve arra, hogy csatlakozzanak a Szovjetunió és a többi kelet-európai ország elleni gazdasági megtorlásokhoz.

A nyugat-európai országok kifejezték nemtetszésüket a szovjet gázvezeték építésének megghiúsítása miatt, és emiatt elmélyült a szakadék az amerikai és az európai gazdasági együttműködési elképzelések között.

Annál inkább, mert az európai acél Amerikába való kivitele is, a korábbi megbeszélésekkel ellentétben, váratlanul attól függött, hogy milyen álláspontra helyezkedik Nyugat-Európa a Szovjetunió megfenyítése kérdésében.

A versailles-i csúcstalálkozó valószínűleg ezért is ért véget lagymatag nyilatkozattal. A későbbi események azonban megmutatták, hogy a háttérben sokkal komolyabb nézeteltérések bújtak meg, mintsem azt a résztvevők beismerték volna. 1982 június 11-én az amerikai kereskedelmi minisztérium közzétette a kormány döntését, hogy a nyugat-európai acél megvásárolható ugyan, de az amerikai acél az állami szubvenciók révén olcsóbb lesz, tehát a nyugati acélipar nagy veszteségeknek nézett elébe; 1982. június 18-án az amerikai kormány döntést hozott, amelynek értelmében a szovjet gázvezeték építésében érdekelt amerikai vállalatok nem szállíthatják le a Szovjetunióknak a megrendelt berendezéseket és technológiát. Amerika tehát nyíltan szembekerült nyugati szövetségeseivel.

A nézetkülönbségek tovább mélyültek az OECD értekezletén, amelyen ugyanez év június 30-án a kiviteli hitelek összegéről tárgyaltak. Ezen a tanácskozáson döntöttek arról, hogy a Szovjetunióknak, a Német Demokratikus Köztársaságnak és a Csehszlovákiának jóváhagyandó külföldi hitelek kamatait emelik és ugyanakkor megváltoztatják ezeknek az országoknak a megkülönböztetett státusát, azaz besorolják őket a fejlett ipari országok kategóriájába.

Újabb nyomást gyakoroltak tehát az amerikaiak a keleti országokra, de ugyanakkor nyugati szövetségeseikre is: megváltozott az amerikai dollárnak a nyugat-európai valutákhoz mért értéke. Egymás között ismét bevezették a lebegő árfolyamot, a dollár egyre drágult, úgyhogy a nyugat-európai gazdasági életben újabb megrázkódtatásokra került sor.

Az önző amerikai gazdaságvédő intézkedések tehát a nyugati szövetségesek előtt is világossá tették, hogy az egyenrangú együttműködés a múlté és a politikai érdekek diktátuma mind érezhetőbbé válik.

REAGAN ÉS A KAMATLÁBAK

Az Amerikai Egyesült Államok 1974 óta restriktív pénzügyi politikát folytat, amelynek célja helyreállítani az áruk szilárdságát. Ezzel egyidejűleg meg kellett változtatnia a kamatokat is. Ennek a politikának az eredményeként az Egyesült Államokban lényegesen növekedtek a kamatlábak, aminek következménye az volt, hogy fokozatosan megszilárdult a dollár árfolyama. Az erős dollár viszont rákényszerítette az európai országokat, hogy jómaguk is megváltoztassák, illetve növeljék a kamatokat, hogy megőrizzék valutájuknak a dollárhoz viszonyított értékét. A nyugati ipari államok ezt követően szembe találták magukat az azonos gazdasági problémákkal. Az előző években bevezetett gazdaságzilárdítási politika viszonylag fékezte az áruk emelkedését, az infláció azonban tovább növekedett, sőt manapság is komoly problémát okoz. Meg-

torpant a gazdasági élet, és baj van a gazdaság struktúrájával, ami a növekvő munkanélküliséghez vezetett. A mindenütt bevezetett magas kamatok szinte fojtogatják a magánberuházásokat és általában a termelést. A pénzügyi politika avult rendszere, a valuták árfolyamának megszilárdítására irányuló intézkedésekkel karöltve súlyos megrázkódtatásokhoz vezetett a nyugati világban. Ez egyebek között költségvetési hiányt is előidézett, szükség mutatkozott tehát az újabb hitelekre, amelyek azonban a magas kamatlábak miatt tarthatatlan helyzetet teremtettek, mert megnehezült a hitelek visszafizetése.

Jóllehet elfogadható a magyarázat, hogy a világméretű gazdasági megtorpanás nem csupán a kamatok eredménye, hanem különféle tényezők összhatása, mégis bizonyos, hogy a magas kamatlábak az alapvető probléma okozói: lehetetlenné vált az iparilag fejlett országok zökkenésmentes gazdasági fejlődése is, nem beszélve az úgynevezett harmadik világ, tehát a fejlődő országok kilátástalan helyzetéről. Ez utóbbiak adósságai a magas kamatok miatt rohamosan növekedtek, s ennek folytán rákényszerültek, hogy mind jobban korlátozzák behozatalukat, ami viszont káros hatással volt az ipari országokba irányuló kivitelükre is. Mindezt figyelembe véve érthető, hogy a versailles-i csúcstalálkozó résztvevőit nagy felelősség terhelte, amikor ezekről a kérdésekről vitáztak.

Emlékezzünk rá: az ottawai csúcstalálkozó után fölmerült annak lehetőségége, hogy az Egyesült Államok csökkentse a kamatokat és ennek nyomán az európai gazdasági közösségben nyomban fontolóra vették a francia indítványt, hogy különítsék el magukat az amerikai kamatpolitikától és dolgozzanak ki az európai közösség tagállamaira vonatkozó gazdasági, de mindenekelőtt kamatpolitikát. Ez viszont csak úgy lehetett volna elfogadható, ha egységesen lépnek föl az amerikai dollárpolitikával szemben. A nyugat-európai államok valutahelyzete, a valuták eltérő szilárdsága miatt ez lehetetlen volt.

Az amerikai kamatok 1982 első felében valamivel alacsonyabbak voltak az előző évinél, Washington azonban további nyomást gyakorolt szövetségeseire is, mert nehézségek merültek föl az ország költségvetésében. Az amerikai adminisztráció ismételten hangoztatta, hogy minden eszközzel küzdeni fog gazdaságának talpra állításáért, és hogyha Amerikában enyhül az infláció, akkor az magával vonhatja a kamatok csökkentését is. Később, bármennyire is fájó volt ez az amerikai kormány számára, csökkentenie kellett a kamatlábat az Egyesült Államokban, noha az inflációt nemigen tudta enyhíteni. Szövetségeseinek és más országoknak az eladósodása azonban végveszélybe sodorta a legjelentősebb amerikai bankokat is, tehát a kormánynak ezeknek mentésére kellett sietnie.

A nyugat-európai országok nagyon hevesen bírálták az amerikaiak kamatpolitikáját, valójában azonban a Reagan-kormányzat gazdasági koncepcióját. Mindenekelőtt azt helytelenítették, hogy a kormányzat kiengedte kezéből a kamatok növekedésének ellenőrzését, és kizárólag a növekvő költségvetési hiány fedezésére gondol. Igaz viszont — így mondták a nyugat-európai gazdasági szakértők —, hogy az amerikai deficit bírálata

kétélű fegyver: a nyugat-európai országok egyike-másika is költségvetési hiánnyal küszködik, figyelni kell azonban arra is, hogy a veszteségek pótlása azt is eredményezheti, hogy csökkentik a hadiköltségvetést, (ez persze nem történt meg), aminek eredménye az lehet, hogy a nyugat-európai szövetségeseknek több pénzt kell majd folyósítaniuk saját haderejük fönntartására, tökéletesítésére, illetve az Európában állomásozó amerikai egységek eltartására.

Ez is mutatja, hogy amikor pénzről és gazdasági problémákról van szó, mennyire önzőek az ipari országok: inkább elvállalják a mindenkire számára tarthatatlan állapotot, mert ők tartalékaik révén esetleg jobban járhatnak, mint az országok nagy tömege, amelyek a mértani haladvány szerint növekvő eladósodással néznek szembe.

A versailles-i csúcstalálkozó előtt világossá vált, hogy a kamatok kérdésében elsősorban az infláció megfékezését kell górcső alá venni, föl kell élnékíteni a gazdasági termelést. Az is kétségtelen, hogy a devizapiacra meg kell hiúsítani a dollár árfolyamának ingadozását, mert különben a legerősebb nyugati valuták: a francia frank, a nyugatnémet márka, az olasz líra és az angol font még nagyobb nehézségekbe jut. A versailles-i csúcs után azonban megmutatkozott, hogy az értekezlet gazdaságpolitikai nyilatkozata az amerikaiak érdekeit juttatta kifejezésre. Tehát nem született meg a kellő egyetértés. 1982 júniusában az európai valutaértékeket össze kellett egyeztetni, így a frankot és a lírát leértékelték, a márkát és a holland guldent fölértékelték. A rákövetkező napokban interveniált az amerikai szövetségi tartalékok bankja — a Reagan elnök ellen 1981 márciusában végrehajtott merénylet után először — és újabb pénzmennyiség bevezetésével meghíúsította a pénzügyi spekulációkat. Tulajdonképpen erősítette a dollárt más valuták kárára.

GAZDASÁGVÉDŐ INTÉZKEDÉSEK — FÖLDGAZVITA

A nyugati gazdasági és politikai viszonyokat az elkövetkező hónapokban bonyolította a nemzetközi politikai viszonyok kiéleződése is. Amióta az amerikai kormányzat 1979 decemberében az afganisztáni intervenció után gazdasági megtorlást alkalmazott a Szovjetunió és a kelet-európai országok ellen, egyre feszültebbé vált a helyzet az Egyesült Államok és nyugati szövetségesei között. Amerika igyekezett rábírní nyugati szövetségeseit, hogy fönntartás nélkül csatlakozzanak hozzá az embargó ügyben. A konfliktus háttérében az bújt meg, hogy az európaiak másként vélekedtek a keleti tömbbel való kapcsolatokról, és a Kelet—Nyugat kereskedelmi viszonyáról, mint tengerentúli szövetségeseik. Amikor ugyanis a világ ünnepelte az enyhülési politika beindítását, a megértés légkörének megteremtését, az akkori amerikai elnök, Nixon és külügyminisztere, Henry Kissinger koncepciót dolgozott ki, amelynek egyik sarkalatos pontja az volt, hogy a keleti országokkal való gazdasági jóviszony a kereskedelmi kapcsolatok elmélyítésében keresendő. Akkoriban Washington-

ban úgy értelmezték, hogy támogatni kell a Szovjetunió és más kelet-európai országok gazdasági fölvirágoztatását. Amikor az amerikai kormányzat megtorlással reagált az afganisztáni és a lengyelországi fejleményekre, valójában elsősorban a megváltozott politikai elképzeléseikhez idomította gazdasági gyakorlatát: a kereskedelmi kapcsolatok befagyasztásával akarta „büntetni” a Szovjetuniót. Elsősorban viszont elérkezettnek vélte a pillanatot, hogy gyöngítse a másik nagyhatalom gazdasági erejét, amennyire csak lehet, leépítse politikai befolyását.

A Reagan-kormányzat keleti politikájának alapvető célja tehát az volt, hogy elvágja az utat a Szovjetunió előtt, lehetetlenné tegye számára, hogy fejlett nyugati technológiához jusson. Ezzel szemben a nyugat-európai országok — figyelembe véve geopolitikai, stratégiai és gazdasági sajátosságait — az Egyesült Államoknál jóval szilárdabban kötődtek az úgynevezett keleti kereskedelemhez: arra törekedtek, hogy hosszú lejáratú árucserével egyengessék a tartós ipari kooperációt, az együttműködést a keleti országokkal. Úgy gondolták, hogy ez a gazdasági és politikai érdekek, az egyetemes szükségletek szempontjából és a korábban megkötött megállapodások szellemében (Helsinki okmányok) elkerülhetetlen és nélkülözhetetlen.

Ennek az okfejtésnek eredményeként született meg a szibériai gázvezeték építésének gondolata. Mint ismeretes, ezen a több mint 5 ezer kilométeres vezetéken szándékoznak a nyugat-európai országok, elsősorban Nyugat-Németország földgázt vásárolni a Szovjetuniótól. Az európai energiaellátás szempontjából nagyszerű befektetés ez, és nincs kizárva, hogy éppen ezért ütközött is a megváltozott amerikai politika akadályába. A gázvezeték építéséhez szükséges berendezéseket a nyugati vállalatoknak kell szállítaniuk. A projektum kompenzációs üzlet, ami azt jelenti, hogy elsősorban nyugati hitelekkel pénzezik, később pedig a Szovjetunió földgázzal fizet érte.

Az amerikaiak két szempontból bírálták ezt az elképzelést: figyelmeztettek arra, hogy Nyugat-Európa, mindenekelőtt az NSZK, energiaellátás szempontjából túlságosan függő viszonyba kerül a Szovjetuniótól, tehát politikailag is nyomás gyakorolható rá; másrészt az Egyesült Államok úgy vélte, hogy a gázvezeték építéséhez szükséges rendkívül korszerű technológia leszállításával valójában a Nyugat erősíti a Szovjetunió gazdasági erejét, közvetve pedig azzal, hogy a 90-es években, amikor megindul a gáz leszállítása, a Szovjetunió jelentős nyugati valutabevételre tesz szert. A hivatalos Washington tehát úgy mérte föl, hogy a gázügylet áthúzza az amerikai stratégia elképzeléseket és terveket, erősíti a „katonailag körülbelül egyenrangú, gazdaságilag azonban alárendelt Szovjetuniót”. Ezért is törekedett tehát a Reagan-kormányzat arra, hogy a nyugat-európai gazdasági érdekekkel mit sem törődve, nyomást gyakoroljon a NATO szövetségeseire, elsősorban a Közös Piac tagállamaira és rákényszerítse őket arra, hogy csatlakozzanak a Kelettel szembeni gazdasági megtorló intézkedéseikhez.

Ezzel viszont még jobban kiéleződött a közte és a szövetségei közötti viszony. Az amerikai kormányzat először is megtiltotta a gázvezeték-ügyletben részvevő amerikai vállalatoknak, illetve nyugat-európai leányvállalataiknak, hogy eleget tegyenek vállalt kötelezettségeiknek. Később ki akarta eszközölni a nyugat-európai kormányoknál, hogy az európai vállalatok is megtagadják a megkötött szerződéseket. A huzavona egyre nagyobb hullámokat vert, olyannyira, hogy később az amerikai adminisztrációban is két tábor alakult ki. Míg Alexander Haig akkori külügyminiszter úgy vélte, hogy az atlanti konfliktust nem szabad tovább terhelni a gázvezeték kérdésével, Weinberger hadügyminiszter az erős kéz politikájának híve maradt.

A hónapokig húzódó és az egymás közötti kapcsolatokat megrontó vita mégis azzal ért véget, hogy az embargóügy Amerikának nyilván nem tetőző eredménnyel zárult: Reagannak föl kellett függesztenie a megtorlást.

A versailles-i csúcstalálkozó után az amerikai elnök kijelentette: az értekezleten megerősítették, hogy figyelembe véve a Nyugat katonai és politikai céljait, a tárgyaló felek teljesen egyetértettek a Szovjetunió iránti gazdaságpolitika kitételeiben. Lényegében azonban mindaddig, amíg az embargót föl nem függesztették, a szövetségesek nem tudtak közös nevezőre jutni.

Ez érthető is, hiszen az embargóügy nemcsak gazdasági, hanem jogi kérdéseket is fölvetett. A négy nyugati ország közül, amelyeknek ipara arányosan részt vesz a gázvezeték építésében — Nyugat-Németország, Franciaország, Nagy-Britannia és O.aszország — mindvégig következetesen betartotta a Szovjetunió iránt vállalt és szerződésbe foglalt kötelezettségeit. Ha ezt nem teszi, nemzetközi jogi bonyodalmakba keveredik, mert végeredményben az előírások szerint kell eljárnia minden országnak.

Ez természetesen kivétel nélkül minden országra vonatkozik, Amerika is így vélekedett, amikor a saját érdekeiről volt szó: emlékezzünk vissza a nevezetes búzaembargóra, amelyet a Szovjetunióra vetett ki. Ennek a korlátozó intézkedésnek is az volt a célja, hogy nyomást gyakoroljanak a moszkvai kormányra, és valójában az egész keleti tömbre. Amikor azonban Ronald Reagan elnök került Amerika élére, megszüntette az embargót, mondván, hogy az Egyesült Államoknak nincsen joga embereket éheztetni. Reagan elnököt akkoriban nem zavarta, hogy a Szovjetunió milyen Európa-politikát folytat: elsődleges célja az volt, hogy eleget tegyen a lázongó amerikai farmerek követelésének, szavatolja az amerikai búzatöbblet értékesítését — arra hivatkozva, hogy az államközi megállapodásoknak eleget kell tenni.

A felsoroltak azt mutatják, hogy az Atlanti szövetség összetartása csökkent a keleti tömb iránti gazdasági intézkedések kapcsán. Szerepet kaptak a belpolitikai és a külpolitikai érdekek: a nyugat-európai országok tudatában voltak annak, hogy a kelleme lenül hosszan tartó gazdasági megtorpanás a szovjet gázvezeték építésének megtiltásával újabb bonyodalmakat okoz, növeli a munkanélküliséget. Attól is tartottak, hogy lehetetlenné válik tervük, amely szerint a szovjet földgáz alkalmazásával

csökkentik az olajtermelő országoktól való függőségüket. Beleütköztek azonban az Egyesült Államok önző politikájába: Amerikát a világpolitikai célkitűzései és belpolitikai gazdasági és pénzügyi sakkhúzásai arra ragadtatták, hogy szemet hunyjon az európai szövetségesek tényleges szükségletei fölött. Az embargó valójában többet ártott Nyugat-Európának, mint a Szovjetunióknak.

Ha figyelennel kísérjük a nyugati szövetségesek közötti gazdasági és politikai viszony alakulását a hetvenes évektől napjainkig, akkor azt látjuk, hogy sohasem volt feszültségtől mentes. A nyugati csúcsértekezletek bevezetése előtt már számos viszony tört ki közöttük, mert szinte lehetlenné vált tartósan egyeztetni az egymástól eltérő gazdasági és politikai szükségleteket, tehát megfogant annak gondolata, hogy új alapokra kell helyezni az egymás közötti viszonyt. Nagyobb teret kell adni a sajátosságoknak.

Nyugati gazdasági és politikai szakértők fölmérései szerint — melyeket ebben az írásunkban adatgyűjtésként használtunk föl — az időnként fölmerülő megpróbáltatások csak nagy erőfeszítések árán szűntek meg, de valójában nem oldódtak meg tartósan. A politikai és gazdasági érdekek ütközése mindannyiszor megmutatta, hogy manapság szinte lehetetlen a régi alapokra helyezett szövetségek fönntartása. A csúcstalálkozó megszervezése Nyugaton egyfajta próbálkozás, hogy megtartsák a látszatot, a döntések azonban már korántsem annyira kötelezőek, mint azelőtt voltak.

VÉGÜL IS...

A versailles-i csúcstalálkozó kimenetele is azt bizonyítja, hogy az atlanti szövetség konfliktusai nem szűntek meg. Az egybegyűlt állam- és kormányfők meghatározták elkövetkező politikai irányvonalukat, tudtában voltak azonban annak, hogy döntéseiknek megvalósítása nagy nehézségekbe ütközik — mert figyelembe kell venniük saját kormányuk, parlamentjük véleményét is. Nagyon nehéz volt megnyerni elképzeléseiknek a választópolgárokat is. Egyik kormány sem helyezheti saját népének érdekeit a szomszédos ország szükségletei fölé, de az sem lehetséges, hogy alárendelje magát mások érdekeinek. A nyugati világban ezt az elvet nem szabad lábbal tiporni. S mint ahogyan több nyugati politikus hangoztatta: a külső hatások egyre érezhetőbbek minden ország életében, lassan már rá kell döbbsenni arra, hogy az egymásra utaltság világát éljük.

Lehet, hogy ez gyorsabban tudatosodik Nyugat-Európában, mint Amerikában. Ez érthető is, mert az európai ipari országok a múltban is nagyobb mértékben függtek a világgazdasági folyamatoktól, mint az Egyesült Államok. Igaz ugyan, hogy a hetvenes évek elején Amerika szembe találta magát a dollár rohamos értékcsökkenésével és azzal, hogy az amerikai áru mind kevésbé volt versenyképes a világpiacon, akkoriban azonban Nixon elnök ügyes sakkhúzással Amerika javára fordította a dolgo-

kat: megszüntette a dollárnak az aranyértéktől való függőségét, tehát gyökeresen megváltoztatta az érvényben levő pénzügyi rendszert. A dollár fokozatosan erősödött, mert a nyugati szövetségen belül a társországoknak segítségére kellett sietniük. Manapság azonban ilyen sakkhúzásokra nincs lehetőség, Reagan elnöknek tehát más utakat kell keresnie. Ennek tudható be, hogy az erős amerikai gazdaság helyreállítására irányuló elképzeléseiben ő is az önzést helyezte előtérbe, ezzel viszont nagy megrázkódtatásokat okozott a belső és a külső piacokon. Tarthatatlan állapotokat idézett elő, és ezért nem volt más hátra számára sem, mint-hogy eleget tegyen saját gazdasága és a külföldi követeléseinek, csökkentse a kamatokat és jobban figyelembe vegye az egyetemes érdekeket, mint korábban. Megváltoztak ugyanis a belső és külső politikai követelmények.

Rá kellett döbbsennie arra is, hogy a nyugati szövetségen belül növekszik az egyéni érdekek megőrzésére irányuló küzdelem és az egyéni problémákat is tulajdonképpen az igazságosabb világgazdasági rendszer megteremtésében kell megoldani. Természetes, hogy ez nagyon lassú folyamat.

A versailles-i csúcstalálkozó után Bonnban megtartották a NATO csúcstalálkozóját, de ezen sem tudtak érdem megoldást találni az egymás közötti nézeteltérések elsimítására. Valójában mindenki megmaradt sajátos elképzelései mellett, és az egyetlen eredménynek azt tekinthették, hogy egyetértettek a további csúcsertekezletek megtartásában. Nincs kizárva, hogy ezeken a tanácskozásokon nagyobb mértékben előtérbe kerül a kooperáció és a közös megoldások kutatása. Amerika tulajdonképpen a nyugat-európai gazdasági konkurrenciától tart, jól tudja azonban, hogy az Atlanti Szövetség tagállamainak széthúzása komoly politikai veszélyekkel járna. A nyugat-európai országok viszont nem elégíthetik ki gondolkodás nélkül az amerikai követeléseket, főleg akkor ne, ha ezek lényegesen korlátozzák gazdasági és politikai önállóságukat. Az együttműködés lehetséges, de csak ha teljesen új alapokra helyezik.